

## **STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ**

**mgr Marek Robert Horodniczy**

### **„Niezawisłość sędziów sądów powszechnych pod rządami Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku”**

Tematem niniejszej rozprawy doktorskiej jest zagadnienie niezawisłości sędziów sądów powszechnych pod rządami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Zasada niezawisłości sędziowskiej jest zaliczana, obok zasady niezależności sądów, do fundamentów polskiego wymiaru sprawiedliwości. Niezawisłość sędziowska określa status osobisty i zawodowy sędziego, kształtując pozycję niezależnej władzy sądowniczej w systemie organów państwa. Wymiar sprawiedliwości to element sfery stosowania prawa, odrębny od działalności innych organów państwa, zwłaszcza organów administracji publicznej, wykonywany przez osoby o szczególnym statusie prawnoustrojowym, tj. niezależnych sędziów. W ujęciu podmiotowym władza sądownicza to szeroko rozumiana działalność sądów, które wydają orzeczenia podlegające egzekucji państwowej, co umożliwia zastosowanie środków przymusu przewidzianych prawem. Na takim stanowisku stoi Konstytucja z 1997 roku, która w art. 10 ust. 2 stanowi, że władzę sądowniczą sprawują sądy i trybunały. Konstytucja nie zawiera ustawowej definicji pojęcia sądu. Nie budzi jednak wątpliwości w doktrynie, że sądami są szczególne organy państwa, uprawnione do rozstrzygania sporów prawnych, niezależne i odrębne od innych organów władzy, składające się z sędziów wyposażonych w atrybuty bezstronności i niezawisłości. Konstytucja w art. 177 wprowadza domniemanie właściwości sądów powszechnych we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Sądy powszechne dzielą się na sądy rejonowe, sądy okręgowe i sądy apelacyjne. Nadzór nad sądami powszechnymi w zakresie orzecznictwa sprawują sądy wyższych instancji oraz Sąd Najwyższy, natomiast w zakresie administracyjnym minister sprawiedliwości.

W niniejszej dysertacji autor stawia przed sobą dwa zasadnicze cele: cel teoretyczny polegający na analizie dogmatycznej, prawnoporównawczej oraz analizie tekstów aktów normatywnych i orzecznictwa sądowego, regulujących pozycję i status sędziów sądów powszechnych oraz działalność i organizację wymiaru sprawiedliwości, a także cel praktyczny polegający na wykazaniu wpływu obecnych i proponowanych rozwiązań prawnorganizacyjnych na zapewnienie faktycznej niezawisłości sędziowskiej gwarantowanej przez

ustawę zasadniczą. Autor stawia i udowadnia tezę, że dotychczasowe rozwiązania prawno-ustrojowe w sposób należyty chroniły niezawisłość sędziowską oraz zapewniały prawo jednostki do niezależnego i bezstronnego sądu. Jednakże praktyka funkcjonowania sądownictwa powszechnego, a zwłaszcza najnowsze zmiany w zakresie organizacji i funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości stanowią poważne zagrożenie dla niezawisłości sędziowskiej, przez co ograniczone może być prawo jednostki do bezstronnego i niezależnego sądu. W związku z powyższym autor postuluje szereg rozwiązań prawno-organizacyjnych, które zagwarantują faktyczną niezawisłość sędziów oraz niezależność władzy sądowniczej, przy jednoczesnym zapewnieniu sprawności i skuteczności działania wymiaru sprawiedliwości w III RP.

Pojęcie niezawisłości sędziowskiej nie zostało zdefiniowane w Konstytucji RP z 1997 r., ani w innych aktach normatywnych. Zasada niezawisłości sędziów została jedynie w sposób ogólny przywołana w treści art. 178 ust. 1 Konstytucji, który wskazuje, że niezawisłość sędziowska polega na podległości sędziego, w zakresie sprawowania jego urzędu, wyłącznie Konstytucji oraz ustawom. Niezawisłość sędziowska odnoszona jest do szczególnych cech osobowych sędziego i oznacza bezstronność oraz niezależność sędziego w orzekaniu, czyli sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. W wymiarze zewnętrznym niezawisłość oznacza niezależność sędziego od organów władzy wykonawczej i ustawodawczej, partii politycznych, organizacji społecznych i zawodowych, innych sędziów, opinii publicznej, a także pozostałych uczestników postępowania sądowego. Niezawisłość wewnętrzna polega zaś na rzeczywistym przekonaniu sędziego, że może on w pełni bezstronnie i swobodnie rozstrzygać powierzone mu sprawy, kierując się jedynie przepisami prawa oraz własnym sumieniem. Niezawisłość sędziowska oznacza zatem niezależność sędziego w rozstrzyganiu sporów sądowych, nie oznacza natomiast całkowitego braku podporządkowania służbowego sędziego. Sędzia jest bowiem urzędnikiem danego sądu i jest zobowiązany do wykonywania poleceń służbowych przełożonego, tj. prezesa sądu lub przewodniczącego wydziału, w zakresie powierzonych im czynności administracyjnych. Polecenia zwierzchników służbowych nie mogą jednak wkraczać w sferę zastrzeżoną dla niezawisłości orzeczniczej sędziego. Kontrola prawidłowości orzeczenia sądu należy wyłącznie do innego niezawisłego sądu i odbywa się w trybie odwoławczym określonym przepisami ustawy.

Rozdział 1 niniejszej rozprawy poświęcony jest niezawisłości sędziowskiej jako podstawie ustrojowej wymiaru sprawiedliwości w III RP. W ramach tego rozdziału poddano analizie historyczno-prawnej oraz prawno-porównawczej zasady sądowego wymiaru sprawiedliwości, niezależności sądów oraz niezawisłości sędziów, zarówno w ujęciu historycznym, jak i

współczesnym, na gruncie prawa polskiego oraz prawa państw obcych. Rozdział 2 dotyczy wpływu organizacji sądownictwa powszechnego na niezawisłość sędziowską. W jego ramach omówiono szczegółowo strukturę i organizację sądownictwa powszechnego określoną w ustawie o ustroju sądów powszechnych, pozycję i rolę Ministra Sprawiedliwości, prezesów i dyrektorów sądów oraz Krajowej Rady Sądownictwa, a także zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego, która stanowi szczególną gwarancję realizacji prawa jednostki do bezstronnego i niezależnego sądu. W rozdziale 3 poddano szczegółowej analizie gwarancje niezawisłości sędziów, ich podział, rolę i znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, sprawowanego przez sądy powszechne. Na zakończenie każdy z rozdziałów zawiera krótkie podsumowanie. W celu analizy perspektyw i zagrożeń dla niezawisłości sędziowskiej, zwróciłem się do znaczącej grupy sędziów sądów powszechnych o wyrażenie opinii w tym przedmiocie. Przedstawione w rozdziale 4 wyniki badań ankietowych wyraźnie pokazują, że w środowisku sędziowskim panuje dość duże niezadowolenie ze sposobu organizacji i finansowania sądownictwa powszechnego. Zdecydowana większość ankietowanych sędziów obawia się o przyszłość zawodu sędziego oraz zachowanie faktycznej niezależności i niezawisłości sędziów, zwłaszcza po ostatnich zmianach legislacyjnych w odniesieniu do Krajowej Rady Sądownictwa oraz Sądu Najwyższego.

Podstawowym celem niezawisłości sędziów jest zapewnienie prawidłowego procesu wymierzania sprawiedliwości przez sędziów sądów powszechnych, tj. zgodnie z prawem oraz własnym sumieniem. Niezawisłość sędziowska jako zasada ustrojowa nie może być rozumiana wyłącznie jako jeden z przywilejów sędziowskich. Wprawdzie wynikają z niej określone uprawnienia dla sędziów, których przestrzeganie jest obowiązkiem wszystkich organów państwa, jednakże jej zasadniczym celem jest stworzenie sędziemu odpowiednich warunków dla właściwego wypełniania jego obowiązków służbowych. Sędzia nie ma swobody decydowania, w jakim zakresie korzysta z przysługującej mu niezawisłości, gdyż zachowanie niezawisłości jest jego konstytucyjnym obowiązkiem, warunkującym prawidłowe wykonywanie urzędu sędziego. Naruszenie obowiązku przestrzegania zasady niezawisłości przez sędziego stanowi naruszenie podstawowych praw i obowiązków sędziego, i może być podstawą wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego, włącznie z możliwością wymierzenia kary dyscyplinarnej usunięcia z zawodu sędziowskiego. Jedynie sędzia sumienny i uczciwy, wolny od nacisków zewnętrznych, który nie boi się podejmować odważnych decyzji może w sposób bezstronny i niezawisły wymierzać sprawiedliwość w

imieniu państwa, dzięki czemu konstytucyjne prawo jednostki do niezależnego i bezstronnego sądu będzie w pełni chronione.

*Handwritten signature*

## **SUMMARIZING A PHD THESIS**

**Marek Robert Horodniczy, M.Sc.**

### **“Independence of judges of courts of general jurisdiction under governments of the Polish constitution from 2 April 1997”**

An issue of the independence of judges of courts of general jurisdiction is a subject of this PhD thesis under governments of Constitution of the Republic of Poland from 2 April 1997. The principle of the judicial independence is being ranked, besides the principle of independence of courts, among foundations of the Polish judiciary. The judicial independence determines the personal and professional status of judge, shaping the position of the independent judiciary branch in the system of organs of the state. The judiciary is an element of the sphere of applying the law, separate organs different from activity of the state, especially bodies of public authority, made by persons about the special legal-political status, i.e. of independent judges. In the subjective presentation the judiciary branch is widely understood activity of courts which are making rulings being subject of the national execution, what applying predicted coercive measures enables with law. On such a position a Constitution is standing from 1997 which in the Art. of 10 sec. 2 is determining that courts and tribunals are exercising the judiciary branch. The constitution doesn't contain the statutory definition of the concept of the court. However he isn't raising doubts in doctrine, that special organs of the state, entitled to settle legal disputes, independent and separate are courts from other authorities, impartialities consisting of judges equipped with attributes and independences. The constitution in Art. 177 is implementing the conjecture of the property of courts of general jurisdiction of other courthouses in all matters, except for matters by law reserved for the property. Courts of general jurisdiction are divided into regional courts, circuit courts and courts of appeal. In the judicial decision courts of higher authorities and a Supreme Court are exercising the supervision of courts of general jurisdiction, however in the administrative scope Justice Minister.

The author is putting two crucial objectives before himself in this dissertation: the theoretical purpose consisting in dogmatic, legal-comparative analysis and analysis of texts of normative acts and the judicature, governing the position and the status of judges of courts of general jurisdiction and activity and the organization of the judiciary, as well as the consisting

practical purpose on demonstrating the influence of current and suggested legal-organizational answers on ensuring the actual guaranteed judicial independence by the constitution. The author is putting and is proving a thesis that existing legal-political solutions in the adequate way protected the judicial independence as well as ensured the right of the individual to the independent and impartial court. However the practice of functioning of the common judiciary, but especially newest changes in the organization and functioning of the judiciary constitute a considerable risk for the judicial independence, for every perhaps to be limited right of the individual to the impartial and independent court. With reference to the above the author is calling for the number of legal-organizational solutions which will guarantee the actual independence of judges and the independence of the judiciary branch, at simultaneous providing for the efficiency and the efficiency of action the administration of justice in the III Republic of Poland.

Comprehending the judicial independence wasn't defined in the Polish constitution from 1997, neither in other normative acts. The principle of the independence of judges in the general way was evoked in contents of Art. of 178 sec. of 1 Constitution which shows that the judicial independence consists in the dependence of the judge, office in exercising him, exclusively a Constitution and for acts. The judicial independence is being taken back to personal particularities of the judge and an impartiality and an independence mean the judge in stating, that is exercising the judiciary. In the outside dimension the independence means the independence of the judge from bodies of implementation and legislative authority, political parties, social organizations and professional, other judges, the public opinion, as well as remaining participants of judicial proceedings. Whereas the internal independence consists on the real belief of the judge that he can fully impartially and freely settle matters entrusted him, being driven by only provisions of the law and the own conscience. And so the judicial independence means the independence of the judge in settling litigations, however doesn't mean the complete lack of subordinating the official judge. Because the referee is a clerk of the given judgement and is obliged to carry out an official orders of the superior, i.e. the president of the court or the chairing department, in administrative activities entrusted them. Orders of official superiors cannot however become involved in a sphere reserved for the independence of judge. The control of the correctness of a court decision is responsibility exclusively of other independent court and is held under appeal procedure determined by provisions of the Act.

The chapter of 1 this dissertation is devoted to the judicial independence as the political base of the judiciary in the III Republic of Poland. as part of this allocation a historical-legal

and legal-comparative principle of the judicial judiciary, an independence of courts and an independence of judges were analysed, both from a historical perspective, as well as contemporary, on land of the Polish law and the law of states of strangers. Chapter 2 is regarding the influence of the organization of the common judiciary on the judicial independence. In his frames in detail a structure and an organization of the common judiciary determined in the act on the system of courts of general jurisdiction, a position and a role of the Justice Minister, chairmen and directors of courts and the National Board of the Judiciary, as well as a principle were discussed two-authority of judicial proceedings which constitutes the special guarantee of the exercise of the right of the individual to the impartial and independent court. In chapter 3 guarantees of the independence of judges, their division, the role and meaning were subjected to a detailed analysis for correct functioning of the judiciary, exercised by courts of general jurisdiction. In conclusion each of chapters contains the brief summary. In the destination of analysis of prospects and threats to the judicial independence, I turned to the meaning group of judges of courts of general jurisdiction for expressing the opinion in this object. 4 results presented in the chapter of the questionnaire survey clearly are showing that quite great displeasure at the manner of the organization and financing the common judiciary is ruling in the judicial environment. The straight majority of polled judges is afraid against the future of the profession of the judge and keeping the actual independence and the independence of judges, especially after legislative anchormen with reference to the National Board of the Judiciary and the Supreme Court.

Ensuring the normal process of meting out justice by judges of courts of general jurisdiction is a basic aim of the independence of judges, i.e. in accordance with the law and with own conscience. The judicial independence as the political principle cannot be understood exclusively as one of judicial privileges. Admittedly determined entitlements result from it for judges, of which warning is a duty of all organs of the state, however for her creating appropriate conditions for the judge is a crucial objective for due filling up his official duties. The referee doesn't have a freedom of deciding, what scope is using the independence it being entitled to him in, because keeping the independence is his constitutional duty, conditioning correct making of the judgeship. The breach of duty of warning a rule of the independence by the judge constitutes the infringement of basic rights and duties of judge, and can be a base of starting disciplinary proceedings towards the judge, inclusive with the possibility of imposing a disciplinary penalty of removing by profession judicial. Only a judge conscientious and honest, free from outside pressures which isn't afraid to take courageous decisions can in the impartial and independent way mete out justice on

behalf of you, what the constitutional right of the individual to the independent and impartial court fully will be protected thanks to.

Novodinsky